

Josip Juraj Strossmayer i I. Vatikanski koncil

Zovko, Zrinko

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:626355>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-07**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest
Preddiplomski sveučilišni studij povijesti (dvopredmetni)

Zrinko Zovko

Josip Juraj Strossmayer i I. Vatikanski koncil

Završni rad

Zadar, 2018.

Sveučilište u Zadru
Odjel za povijest
Preddiplomski sveučilišni studij povijesti (dvopredmetni)

Josip Juraj Strossmayer i I. Vatikanski koncil

Završni rad

Student/ica:

Zrinko Zovko

Mentor/ica:

Izv. prof. dr. sc. Ante Bralić

Zadar, 2018.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Zrinko Zovko**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Josip Juraj Strossmayer i I. Vatikanski koncil** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uredenoga rada.

Zadar, 5. listopada 2018.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. BIOGRAFIJA	3
2.1. Političko djelovanje	4
2.2. Djelovanje u kulturi	8
3. VATIKANSKI KONCIL.....	10
3.1. Stanje u Europi sredinom 19. stoljeća (osvrt na Italiju).....	10
3.2. Pio IX.....	11
3.3. Crkveni sabori.....	12
3.4. Održavanje I. Vatikanskog koncila	13
3.5. Protivnici papine nepogrešivosti	15
3.6. Govori Josipa Juraja Strossmayera na I.Vatikanskom koncilu	15
3.6.1. Prvi govor.....	15
3.6.2. Drugi govor	16
3.6.3. Treći govor	17
3.6.4. Četvrti govor	17
3.6.5. Peti govor	18
3.7. Osvrt na II. Vatikanski koncil	19
4. ZAKLJUČAK	20
5. SAŽETAK.....	22
6. SUMMARY	23
7. LITERATURA.....	24

1. UVOD

Fabula ovog rada dotiče hrvatsku i svjetsku povijest 19. stoljeća, a usmjerna je na djelovanje jednog pojedinca koji se susreće s velikim preprekama. Taj osebujni čovjek, imenom Josip Juraj Strossmayer, vodi političke i crkvene borbe u kojima iznosi svoje odvažne i izravne stavove. Na temelju prikupljene literature, ovaj rad prikazat će samo dio njegove politike, djelovanja i utjecaj na kulturu te poseban osvrt na I. Vatikanski koncil. Prvi dio posvećen je Strossmayerovoj politici, zbivanjima u 19. stoljeću, gdje su hrvatske zemlje razjedinjene te su ugnjetavane od Beča i Pešte. Drugi dio rada dotaknuti će područje umjetnosti i kulture, odnosno prikaz Strossmayera kao mecena. Posljednji dio usmjeren je na utjecaj Josipa Juraja Strossmayera na I. Vatikanski koncil, u kojemu se iskazuje kao govornik i teolog.

Osoba koja je dala pečat hrvatskoj povijesti, kulturi te Crkvi tijekom 19. stoljeća., zasigurno je Josip Juraj Strossmayer. Biskup, političar, mecena sve su to funkcije koje je Strossmayer vrlo uspješno obavljao za svoga života. Svojim djelovanjem kao predstavnik "Vjere i domovine" zaokupio je pažnju europskih velikana 19. stoljeća, kako je i sam bio jedan od njih. Njegova aktivnost u politici dostojna je karijere velikih državnika. Iako nije bio državnik po zvanju, najveća državna titula bila je velikog župana Virovitičke županije, a njegov utjecaj na državna zbivanja bio je golem. To pokazuju događaji vezani za hrvatske zemlje i njegovo sudjelovanje: doba apsolutizma, prednagodbena doba, sklapanje i revizija hrvatsko-ugarske nagodbe, istočno pitanje i Bosna, narodni preporod u Dalmaciji i Istri te borba za njihovo sjedinjenje s ostalom Hrvatskom.

Učeni crkveni čovjek koji je utisnuo svoje ime u papinske knjige, svojim razboritim govorima tijekom I. Vatikanskog koncila u Rimu 1869. godine. Sami je koncil nosio sa sobom velike stvari te osobu koja vodila sami zbor kardinala i biskupa, a to je papa s najdužim pontifikatom-Pio IX. Tijekom I. Vatikanskog koncila vodile su se razne rasprave, gdje su glavnu ulogu imali najveći teolozi 19. stoljeća. Zasigurno jedno od glavnih pitanja vođenih na crkvenom saboru je dogma o papinoj nepogrešivosti, a Strossmayer kao jedan od predstavnika liberalne opozicije, nema pozitivan stav prema toj dogmi. Strossmayer je bio na strani manjine liberala nasuprot većine konzervativaca. Smatrao je da će to donijeti još veći

razdor unutar Crkve, koja je poljuljana još od reformacije. Isticao je duh pomirljivosti, univerzalnost te protiv osude protestanata. Tijekom I. Vatikanskog koncila neprestano je u središtu zbivanja europskog i američkog tiska, a nakon svih polemika ostaje vrijedan pažnje i protivnicima (konzervativcima) i pristašama (liberali).¹ Zapravo za Strossmayera možemo reći da je bio čovjek ispred svoga vremena. To pokazuje II. Vatikanski koncil, koji prihvaća neka od biskupovih težnji na I. Vatikanskom koncilu, a to je povećanje uloge biskupa te kardinala u djelovanju tako važnog crkvenog tijela.

¹ M. Cepelić-M. Pavić, *Josip Juraj Strossmayer biskup bosansko-djakovački i sriemski god. 1850.-1900.*, Đakovo, 1994., str. 296.-297.

2. BIOGRAFIJA

Josip Juraj Strossmayer rođen je u Osijeku 4. veljače 1815., umro 8. travnja 1905. u Đakovu. Dva imena koji nosi ovaj velikan, nije slučajna. Naime Ana Erdeljac, Strossmayerova majka rodila je dva sina blizanca, a kako je jedan umro, nisu znali koji je preminuo. Zbog toga Strossmayer nosi dva imena, Josip te Juraj. Njegovo rodno stablo potječe iz Gornje Austrije, no cijelo svoje djetinjstvo provodi u Osijeku. Osnovnu i srednju školu završava u rodnom gradu, a nakon toga odlučuje se na veliki korak u svom životu. Odlazi u Đakovo, točnije u đakovačko Bogoslovno sjemenište kako bi započeo studij filozofije. Nakon dvije godine u Đakovu (1831.-1833.), kao najbolji student, odlazi na daljnji studij u Peštu. Tamo završava svoj filozofsko- teološki studij (srpanj 1837.), isto tako kao najbolji student.² Nakon boravka u Pešti, ponovno se vraća u Đakovo i Osijek, a u Osijeku služi mladu misu u crkvi sv. Petra i Pavla gdje je i kršten. Nakon što je postao svećenik, službovao je u Petrovaradinu kao kapelan dvije i pol godine. Kako je Josip Juraj Strossmayer bio čovjek koji je težio nečem više, tako on ide na dodatno teološko školovanje u Beč. Tu je unaprijedio svoja teološka razmišljanja, a nakon toga ponovno se vraća u Đakovo, ali samo nakratko. U đakovačkom sjemeništu predaje te odgaja do 1846./47., kada dobiva ponovni poziv u Beč, ali ovaj put u drugačijem tonu. Ponudu koju je dobio nije mogao odbiti, a to jeda u Beču bude jedan od trojice direktora u carskom Zavodu sv. Augustina i kapelan carskog dvora. Kako je podigao svoj ugled, dobiva tu čast i zahvalu da je 18. studenog 1849. imenovan kao đakovački biskup (srijemsko-bosanski biskup). Nakon tog proglašenja, J. J. Strossmayer izjavljuje da je jedina dobit u 1849. što je postao biskup, naziva sebe prvim narodnim biskupom. Zanimljivo da je Strossmayer došao na tu funkciju sa samo 35 godina. Već samim prvim službenim nastupom kao biskup tijekom uvodnog govora, dalo se naslutiti kako dolazi neko poseban. 29. rujna 1850. u govoru se zalaže za temelje francuske revolucije: sloboda, jednakost i bratstvo, ali provedba toga nije krv, već Kristovo Evanđelje. Kao biskupsko geslo uzeo je „Sve za vjeru i domovinu“, te dodavanjem još jednog njemu važnog gesla „Prosvjetom k slobodi“ ostvaruje velike stvari. Tako ga možemo nazvati ocem suvremenog hrvatskog školstva i kulture.³

Koliki je značaj ostvario svojim djelovanjem najbolje govore nazivi ulica u mnogobrojnim hrvatskim gradovima. Osim toga, po njemu se naziva i Sveučilište Josipa

² V. Koščak, *Josip Juraj Strossmayer-političar i mecena*, Osijek, 1990., str. 10.-12.

³ A. Šuljak, *Josip Juraj Strossmayer-Život i djelo, Zbornik 6. Strossmayerovih dana*, priredili N. Stančić, A. Šuljak, J. Turkalj, M. Ljubičić, Đ. Vandura, Đakovo, 2008., str. 47.-48.

Juraja Strossmayera u Osijeku. Posvete je dobio i u Đakovu, ispred katedrale Svetog Petra nalazi se njegov kip, zatim trg koji nosi naziv Josipa Juraja Strossmayera. Osim navedenog, Đakovo bogati i kultura koju je biskup ostavio u Strossmayerovu muzeju.

2.1. Političko djelovanje

Kako bi najbolje prikazali Strossmayerovu političku aktivnost, treba svakako obratiti pažnju na događaje koje su vezane za Europu sredinom 19. stoljeća. Javljaju se diljem Europe nezadovoljstva uvjetovana agrarnom krizom 1845.-1847., borba protiv starog poretka, procesi urbanizacije, industrijalizacije. Osim navedenog, javlja se svijest o naciji u pojedinim nezadovoljnim državama, gdje su narodi ugnjetavani i stavljeni kao građani drugog reda. Revolucije koje su obilježile 1848. dohvatile su i područje hrvatskih zemalja, odnosno područje Habsburške Monarhije. Kako su Slaveni bili ugnjetavani narodi u Habsburškoj Monarhiji, s vremenom raste revolt prema Beču i Pešti. „Pod utjecajem Palackog i ostalih Čeha kod Hrvata je tada prevladala koncepcija austro-slavizma“.⁴ Slaveni žele postići ravnopravni položaj naroda u Monarhiji, a za taj cilj borili su se Gaj, Jelačić i Strossmayer. Najveći problem za hrvatske zemlje zapravo su predstavljali Mađari, a toga je svjestan bio mladi Strossmayer. Tako Jelačić dobiva pismo Strossmayera 30 kolovoza: „Svijetli bane! Dospio je čas, da Svjetlost Vaša na Mađare udari i junačkom desnicom svojom kralja, dom rod naš od bijede oslobodi“.⁵ Kao dvorski kapelan, Strossmayer okružen crkvenim i političkim zbivanjima, shvaća zbivanja koja se odvijaju u 1848. Tako Strossmayer govori da treba buditi narod po pitanju nacije, ne treba dopustiti da padnu na niske grane.

Kako su godine prolazile nadalje, tako je Strossmayerov utjecaj u politici intenzivirao. Nova uloga koju je dobio bila je sudjelovanje u sazivu pojačanog Carevinskog vijeća 1860. godine kao predstavnik Slavonije, uz njega su bili predstavnici Hrvatske Ambroz Vranyczany te Dalmacije F. Borelli. „Za pravo razprave toga vijeća bile su predteča ustava, koji se je skorim u monarhiji uveo“.⁶ Kao predstavnik Slavonije, Strossmayer ponovno svojim nastupima u pojačanom Carevinskom vijeću dolazi do izražaja braneci hrvatski jezik. Kada je došlo do pitanja gruntovnica na sjednici, Strossmayer navodi kako nigdje jezik nije ugnjetavan kao u Slavoniji i Hrvatskoj. Tako u pitanju gruntovnica naglašava kako se

⁴ V. Koščak, str. 14.

⁵ V. Koščak, str. 18.

⁶ M. Cepelić-M. Pavić, str. 431.

slavenska prezimena i mjesta pišu njemačkim, ali taj jezik ne može pravilno ispisati prezimena i mjesta u gruntovnicama. Na sjednici od 22. rujna raspravljalo se o školama, stoga biskup naglašava da narodni jezik treba doći u prvi plan. Ističe kako bi vladalo jedinstvo u Austriji, treba doći do poštovanja tradicije jezika. Osim jezika, Strossmayer podupire prijedlog dalmatinskog predstavnika Borellija koji traži veća prava da Dalmaciju. Primjere koji navodi Borelli vezane su za nepostojanje slobodne luke i zemlju koju nije moguće agrarno obraditi. Strossmayer se nada ponovnom spajanju Dalmacije s Hrvatskom te prema njoj gaji osjećaje, kao i za Hrvatsku. Borelli je bio protiv takvog stajališta, a sami Strossmayer ponovno ima upečatljiv govor. Navodi povijesne razloge zašto bi Dalmacija trebala biti spojena s ostatkom Hrvatske. Spominjući Dalmaciju, navodi kako je ona tijekom povijesti igrala veliku političko-narodnu ulogu te da je mnoštvo sabora održano baš u dalmatinskim gradovima. Prilaže i zaključak Ugarskog sabora 1830., da Dalmacija s Hrvatskom i Slavonijom bude spojena.

Nakon završetka zasjedanja u pojačanom Carevinskom vijeću dolazi do ponovnog intenziviranja politike u Hrvatskoj. Na red je došao Hrvatski sabor koji je posljednji put sazvan 1848. godine. Prije zasjedanja sabora, vladar je uputio pismo banu Šokčeviću kako treba pozvati najutjecajnije ljude Hrvatske i Slavonije, gdje bi se na Banskoj konferenciji odredio izborni red za sabor. Sudionici konferencije žele hrvatski jezik u javnim službama, imenovanje hrvatsko-slavonskog kancelara, sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom, otoke Krk, Cres, Osor i Lošinj te istarske kotare Novigrad, Volovsko i Labin⁷. Sabor se trebao sastati 2. travnja 1861., ali se sastao tek 15. travnja 1861. Na početnom zasjedanju nije bilo predstavnika Dalmacije i Krajine, stoga Strossmayer i ban Šokčević, kao izabrana deputacija traži sudjelovanje predstavnika Krajine i Dalmacije u saboru. Vladar je odobrio sudjelovanje krajišnika u saboru, ali samo u državnopravnim pitanjima, a za dalmatinske predstavnike nije dao nikakav odgovor. Zanimljivo je što su na saboru 1861. još nisu postojale stranke, već su to bile dvije političke struje. Narodna na čelu sa Strossmayerom i Unionistička s Antom Stojanovićem i Julijem Jankovićem. Narodna stranka je imala ličnosti poput Kukuljevića, Račkog, Mrazovića, i Mažuranića, dok su unionisti bili većinom aristokrati iz plemićkih obitelji Prandau, Drašković, Erdődy. Na dnevni red došla su pitanja zbog kojih se sabor i sastao, a to su definiranje odnosa prema Mađarskoj i prema Austriji. Pitanje odnosa s Mađarskom raspravljalo se više od mjesec dana, a svoje zapažanje dao je i Strossmayer. Njegov govor tiskan je u više od dvije tisuće primjeraka: „jerbo je vazda bilo i bit će vazda,

⁷ S. Vukovac, *Josip Juraj Strossmayer veliki župan i zastupnik u Hrvatskom saboru*, Osijek, 2007., str. 131.

da kad se narod slabiji sa jačim druži, da slabiji polag sve opreznosti od svoje samosvijest i od svojih prava sve više svjesno ili nesvjesno gubi, dok mu naposljedku, kao što je to s nama zbilo, samostalnost stara u neku sjenu ne razdimi“.⁸ Upozorava što će se desiti s Hrvatskom ako pristane na zajedničke poslove s Mađarskom. Na temelju nekoliko prijedloga koje su dali narodna i unionistička stranka, došlo je do članka 42. Članak je napisao Mažuranić uzdodatak Perkovca, a govori o odnosu Hrvatske prema Mađarskoj te određuje teritorijalni obujam Trojedne kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije. Prema izvornom članku 42. : “Trojedne kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija u današnjem svom teritorialnom obsegu, brojeć ovamo županije, riečku sa gradom Riekom, njegovim kotarom i ostalim primorjem, zagrebačku, varaždinsku, križevačku, požešku, virovitičku i sriemsku i sadašnju vojničku krajinu..., tako isto razumievajuć ovamo pravo na Medjumurje i ostala virtualna i teritorialna prava ove kraljevine...“.⁹ Traži se samostalna i teritorijalna jedinstvenost TrojedneKraljevine, naglašava se prestanak državnopravnih odnosa s Mađarskom, osim osobe vladara koji ih povezuje. Ako to mađarska strana prihvati, mogu sudjelovati s njima u pregovorima gdje se odlučuje da se Mađarska neće miješati kako stoji u članku 42. : “Zakonarstvo i vrhovna uprava u poslovih političkih, nastavnih, vjerozakonskih i pravosudja...“.¹⁰ Protivtoga prijedloga većine, koju su sastavljali bivši članovi Ilirske stranke, nastala su dva protuprijedloga. Jedan je nastao s unionističke strane, gdje oni podupiru realnu uniju sUgarskom, „ali bez ikakvih uvjeta koje bi Ugarska još prije negoli se Hrvatska s njome upusti u pregovore morala ispuniti“.¹¹ Drugi protuprijedlog rekao je Eugen Kvaternik. Uz potporu Ante Starčevića i Petra Vrdoljaka, iznosi kako se pregovori trebaju voditi s vladarom za Hrvatsku samostalnost te kako Hrvatska ne bi trebala imati nikakve izravne veze s Austrijom i Ugarskom.¹² Drugo važno pitanje bilo je slanje zastupnike Hrvatske i Slavonije u Carevinsko vijeće te definiranje odnosa s Austrijom. Odlučeno je 3. kolovoza 1861. kako Hrvatska neće slati predstavnike u Carevinsko vijeće. Nastavljale su daljnje debate po pitanju odnosa, te kako je došlo do zamora, ban je odlučio pitati sabor: hoće li se nastaviti pitanje odnosa s Austrijom. Odgovor je bio negativan, točnije 69 zastupnika se izjasnilo kao ne, dok 46 je bilo za da. Sabor je raspušten kraljevim reskriptom 12. studenog 1861., zaključak je kraljeva potvrda članka 42., vladar navodi poslove gdje su Austrija i Hrvatska povezane,

⁸ V. Koščak, str. 73.-74.

⁹ T. Cipek-S. Matković, *Programatski dokumenti hrvatskih političkih stranaka i skupina 1842.-1914.*, Zagreb, 2006., str. 140.

¹⁰ T. Cipek-S. Matković, str. 140.

¹¹ F. Šišić, *Povijest Hrvata, drugi dio*, Split, 2004., str. 456.

¹² F. Šišić, str. 457

moćnost sjedinjenja Dalmacije i Vojne Krajine s Hrvatskom, pretvorba hrvatskog dvorskog dikasterija u dvorsku kancelariju.

Sljedeća politička etapa koju ovaj radi donosi, Josip Juraj Strossmayer prisustvuje u reviziji Hrvatsko-ugarske nagodbe 1873. Kako bi se ta revizija mogla objasniti, treba pojasniti vrijeme koje je prethodilo reviziji. Zapravo su reviziju definirali vanjskopolitički faktori, a to je proglašenje Njemačkog carstva 1871. Novo carstvo, s političarom Bismarckom kao osobom koja se prometnula u jednog od najsposobnijih vođa i ličnosti 19. stoljeća. Njemačka je postala najjača kopnena snaga u Europi te je s Bismarckovim sustavom saveza donijela balans u srednjoj i istočnoj Europi. Kako je Njemačkoj odgovaralo zadržati Habsburšku Monarhiju, produbljeno je stanje dualizma stečeno Austro-Ugarskom nagodbom 1867. To je zapravo donijelo da nenjemački i nemađarski narodi ne mogu napredovati, niti se izboriti za svoja prava. Izbori u Hrvatskoj 1871. dali su većinu u Saboru Narodnoj stranci. S obzirom na zbivanja u Monarhiji, tj. odbijanje bečke politike da podrže bilo kakvu nagodbu s češkom stranom, shvatljivo je da je dualizam učvršćen. Zbog toga Naroda stranka okreće novi list, nisu više protiv dualizma i legalnosti Hrvatsko-ugarske nagodbe, ali traže da se napravi revizija dijelova nagodbe. Reviziju predstavlja posebna hrvatsko kraljevska delegacija s 12 članova, šest narodnjaka i šest unionista, od kojih je jedan Strossmayer. Zanimljivo je kako je iz pisma Račkom 19. srpnja 1872. Strossmayer zamišljao reviziju: „a) Ban da se imenuje bez potpisa mađarskoga; b) tri savjetnika saboru odgovorna; c) glede financija, da mi u stanovitoj formi plaćamo što moramo; ostalo da ostane zemlji na raspoloženje; d) granica da se malo pomalo provincijalizira i da se realna garancija narodu dade, daće novac od graničarskih šuma u naše svrhe obećan biti; e) u Rijeci naše oblasti i gimnazij da ostane; f) ako ne bude bilo moguće Dalmaciju odmah združiti, barem da se ishodi jamstvo, da će se hrvatsko-dalmatinska željeznica odmah graditi; to bi bila nova veza, koja bi nas s Dalmacijom spajala“.¹³ Strossmayer je sudjelovao u reviziji, bio je u Pešti tri puta: listopad 1872., ožujak i svibanj 1873. Iako nije vjerovao Mađarima, nije mislio da će hrvatska delegacija biti lako popustljiva. Prvotno navodi kako popuštaju unionisti: “Imamo seboriti s mameluci, a najveći mameluk je Prica“.¹⁴ Kasnije navodi da popuštaju i narodnjaci, asve ga je to navelo da napusti pregovore i otiđe iz Pešte. Sama revizija potpisana je u Budimpešti 29. lipnja 1873. Ovakav splet okolnosti donosi slom politike Narodne strankekoja se dosad zalagala za samostalnost Hrvatske u Monarhiji.

¹³ V. Koščak, str. 229.

¹⁴ V. Koščak, str. 230.

2.2. Djelovanje u kulturi

Svojim djelovanjem u kulturi Strossmayer je ostavio utisak koji je vidljiv u današnjim institucijama koje promoviraju kulturno nasljeđe. Njegov utjecaj vidljiv je u školama, gdje se borio da djeca steknu kršćanski i humani odgoj. Smatrao je da uloga biskupa nije dovoljna u crkvenom pogledu, već da se mora zbližiti s narodom te ih unaprijediti i pružiti svaku pomoć. Kada promatramo 19. stoljeće u Hrvatskoj po pitanju donatora, svakako tu spada preuzvišeni biskup Strossmayer. Kao pokrovitelj crkvenih ustanova, izdvaja sljedeća postignuća: „brojne crkve, u prvom redu đakovačka katedrala, Biskupijsko sjemenište, Samostan časnih sestara u Đakovu, kaptol sv. Jeronima u Rimu. Zatim svjetovne ustanove: Jugoslavenska (danas Hrvatska) akademija znanosti i umjetnosti, Galerija slika, Hrvatsko sveučilište, Zemaljski arheološki muzej...“.¹⁵ Kao jedno od najvrjednijih biskupovih postignuća je osnutak Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Smatrao je kako će osnivanjem takve jedne institucije kao što je JAZU, najviše profitirati sam narod. Smatrao je kako je izobrazba jedna od temelja s kojim će se podići nacionalna svijest. Zbog toga i biskup sve više inzistira na osnivanju Akademije no kako je na vlasti 1861. ministar Schmerling, zahtjev ostaje u kraljevskoj dvorskoj kancelariji u Beču. Biskup se tu nije predavao: “stade Rački po napatku biskupovu g. 1864.-1866. izdavati u društvu s Jagićem i s Torbarom znanstveni časopis *Književnik*“.¹⁶ Ovaj časopis dao je do zanja da Hrvatska ima akademike koji bi sudjelovali u stvaranju Akademije. Nakon pokretanja časopisa *Književnik*, Strossmayer ponovno inzistira što prije osnivanju Akademije, i zaista na njegov zahtjev, proces se ubrzava. Sabor je predložio 16 članova, a kruna je potvrdila njih 14. Prvi članovi su bili: Mirko Bogović, Bogoslav Šulek, Vatroslav Jagić, dr. Jovan Subotić, dr. Franjo Rački, Antun Mažuranić, Ivan Kukuljević. Najvažnije titule dobili su Strossmayer koji je izabran za pokrovitelja te Rački koji je dobio poziciju predsjednika Akademije. Ono što još valja napomenuti je Strossmayerov govor 28. srpnja 1867. godine, pri službenom otvaranju Akademije, gdje je ostavio križ dragocjeni poklon pape Pia IX. Biskup ističe: “Ja po dobroti vašoj prvi pokrovitelj akademiji želim, da ovo propelo navijek u sredini njejoj ostane i academicima da pominje, da vjera svijetlom svojim svakamo dopire, kamogod se um čovječji radom i poletiom svojim zanaša“.¹⁷

¹⁵ M. Srakić, *150. obljetnica HAZU, Zbornik 9., 10. i 11. Strossmayerovih dana*, pripremili M. Srakić, B. Popovčak, N. Ikić, D. Damjanović Barišić, S. Platz, B. Bijelić, Đakovo, 2014., str. 12.-13.

¹⁶ M. Cepelić-M. Pavić, str. 625.

¹⁷ M. Srakić, str.12.-13.

Ono što Strossmayer pruža kao mecena u crkvenom pogledu, oslikava se njegovim djelima i geslom „Za vjeru i domovinu“. Možemo ga slobodno nazvati „graditeljem“ jer je za njegova biskupovanja izgrađeno 13 novih župnih i 14 filijalnih crkava. Svojim političkim djelovanjem bori se za crkvena prava, tako 1851. „traži od banske vlade, odnosno ministarstva kulta, da vrati i naknadi stolnoj crkvi onaj prihod (...), koji je ona s ukinućem desetine izgubila, jer da čvrstu namjeru ima, čim prije ima započeti zidati novukatedralku...“.¹⁸ Nova katedrala namijenjena Đakovu predstavlja vrhunac Strossmayerovih crkveno-građevnih objekata. Katedrala se gradi punih 16 godina, iako je prvotni plan određivao pet godina. Katedrala Sv. Petra građena u neoromaničkom stilu, oslanjajući se na lombardsku romaniku. Za materijal u gradnji, s obzirom na lokalitet odabrana je opeka, a zanimljivo je da je potrošeno oko sedam milijuna opeka.¹⁹ Jedan od glavnih razloga duže gradnje je smrt prvotnog arhitekta Karla Rosnera, čiji je posao nastavio Friedrich Schmidt, arhitekt koji je projicirao i zagrebačku katedralu. Uz velike arhitekta, Strossmayer poziva renomirane slikare poput oca i sina Aleksandra– Maximilian Seitz i Ludwig Seitz, koji oblikuju 43 freske u 12 godina zajedno sa svojim pomoćnicima. Koliko katedrala predstavlja za Đakovo, dovoljno govori da najveći kulturni događaj Đakovštine, Đakovački vezovi, svoje glavno mjesto radnje nalazi točno ispred katedrale Sv. Petra, točnije na trgu Josipa Juraja Strossmayera. Ono što još svakako treba istaknuti za unutrašnjost katedrale jesu grobovi mnogih biskupa, gdje se nalazi i Strossmayerov grob, točno u zidu ispod glavnog oltara.

¹⁸ M. Cepelić-M. Pavić, str. 328.

3. VATIKANSKI KONCIL

3.1. Stanje u Europi sredinom 19. stoljeća (osvrt na Italiju)

Sveobuhvatna slika Europe 19. stoljeća daje velike promjene kako u političkom životu, tako i crkvenom. Javljaju se novi pojmovi te razmišljanja koja utječu na stvaranje nove slike, odnosno donosi odbacivanje staroga režima. Prvi pokušaj odbacivanja *ancien régime* javio se krajem 18. stoljeća, točnije 1789. Francuskom revolucijom, gdje se ruši feudalni sistem i po prvi put dolazi do izražaja građanstvo. Drugi val nezadovoljstva susrećemo sredinom 19. stoljeća., gdje se narodi u mnogim europskim državama dižu nanoge te zahtjeva veća prava, odnosno izražavaju nezadovoljstvo. Taj masovni pokret nazivase Proljeće naroda, a odnosi se na 1848. godinu. Europa je zahvaćena industrijskom revolucijom, zbog toga mnogi dobivaju otkaze tj. strojevi ih počinju mijenjati. Javlja se pojačana trgovina koja uvjetuje razvitak kapitalizma. Još jedan od razloga izbijanja revolucije je velika ekonomska kriza koja je pogodila Europu 1846.-1847. Kao jedan od najvažnijih čimbenika zbog koji je revolucija buknuła jesu nacionalna pitanja.. To pitanje nacije proizlazi iz nezadovoljstva, odnosno nepravde gdje različite nacije unutar jedne države imaju različita prava tj. nejednaki su. Ugnjetavani narod izlazi na ulice Venecije, Praga, Budimpešte, Sicilije gdje protestiraju protiv tlačenja, te traže prava za svoj jezik, narodne sabore, ukidanje feudalnih sudova. Nakon smirivanja revolucije zadovoljene su neke potrebe poput ukidanja feudalnog sustava, ali nije bilo popusta prema nacionalnim zahtjevima (ravnopravnost jezika, sazivanje narodnih sabora), koji kasnije ostaju jedan od najvažnijih razloga za sukob.

Stanje na Apeninskom poluotoku u prvoj polovici 19. stoljeća prikazuje razjedinjenu Italiju, podijeljenu na države s dinastijskim vladarima. Lombardijsko-Venetsko Kraljevstvo, Sardinijsko Kraljevstvo, tri vojvodstva Parma, Modena i Lucca, Papinska Država, Kraljevstvo dviju Sicilija. Odvojene talijanske države koje 1848. počinju rat za talijansku neovisnost, točnije Sardinijsko Kraljevstvo u djelu Karla Alberta. Sardinijski kralj pokazao je pretenzije na Lombardijsko-Venetsko Kraljevstvo, koje je u austrijskom posjedu, ali taj plan završio je porazom Karla Alberta kod Custoze 23.-25. srpnja 1848.²⁰

²⁰ S. Bertoša, *Svjetska povijest modernog doba (XVI.-XIX. stoljeće)*, Zagreb, 2004., str. 359

Drugi rat za talijansku neovisnost dao je više ploda, a jedan od glavnih razloga je podrška francuskog cara Napoleona III. Prema sporazumu iz Plombièresa 1858., ako Austrija napadne Pijemont, Francuska će pružiti pomoć Sardinijskom Kraljevstvu. Mir je sklopljen u Villafranci 11. srpnja 1859., a dogovoreno je da će Austrija predati Lombardiju Francuskoj, koja će to područje ustupiti Pijemontu, dok će Francuskoj pripasti Nica i Savoja. Nakon toga podviga, pučanstvo srednje Italije, 16. siječnja 1860. trebalo se izjasniti putem plebiscita o svojoj sudbini, gdje je odlučeno združenje sa Sardinijskim Kraljevstvom. Ubrzo je postalo izvjesno kako Italija ide prema ujedinjenju, u Napulju 1859. umire Ferdinand II. i zamjenjuje ga Franjo II. nemoćan, mladi vladar koji se nije uspio othrvati Garibaldijevim crvenokošuljašima. Kraljevstvo dviju Sicilija gasi se tim aktom i priključuje se ideji ujedinjenja. Preostala su dva pitanja za riješiti, a to su venetsko i rimsko. Venetsko pitanje riješeno ratom između Italije i Pruske s jedne strane i Austrije s druge. Iako je talijanska vojska u trećem ratu za neovisnost doživjela poraze 1866. kod Custoze i Visa, a francuskim posredstvom tj. Bečkim mirom 1866. dobivaju Veneto.²¹

Ostalo je najvažnije pitanje Rima, odnosno prijestolnice, koji je bio pod papinom jurisdikcijom. U Rimu su bile stacionirane francuske trupe, još od sklopljenog Rujanskog sporazuma 15. rujna 1862. Prema tom ugovoru, Napoleon III. obvezao se da će povući vojsku u vremenskom periodu od maksimalno dvije godine, a talijanska vlada da neće izvršiti invaziju na Papinsku Državu te da će prijestolnica se pomaknuti iz Torina u neki drugi talijanski grad. Na ovaj ugovor Talijani su ostali vezani sve do 1870., točnije do zarobljavanja Napoleona III. kod Sedana, kada su zajedničkim njemačko-pruskim snagama porazile francusku vojsku. Ovaj rat imao je velik učinak i na I. Vatikanski koncil koji je tada zasjedao. Talijanska vojska dolazi pred rimske zidine, a papa Pio IX. zatvara se u vatikansku palaču. Kako bi sve izgledalo legalno, rimski narod dobio je pravo odlučivanja, gdje je plebiscitom odlučeno pripajanje Rima Italiji. Od srpnja 1871. Rim postaje prijestolnica vlade kralja Italije.²²

3.2. Pio IX.

Giovanni Maria Mastai Ferretti, odnosno papa Pio IX., predstavlja jednog od najvažnijih nasljednika Sv. Petra. Rođen u Senigalliji 13. svibnja 1792. svoju misiju svećenika obavlja u rodnom mjestu, potom biskupuje u Spoletu, funkciju nadbiskupa vrši u

²¹ S. Bertoša, str. 403.-404.

²² S. Bertoša, str. 406.

Imoli, a najveću čast dobiva kada je izabran za vrhovnog poglavara Crkve 6. lipnja 1846.²³ Svoju misiju kao vrhovnog poglavara obavlja do svoje smrti u Rimu 8. veljače 1878. On je papa s najdužim pontifikatom u crkvenoj povijesti, gotovo 32. godišnje prvostolništvo. Predstavnik je konzervatizma, iako kada je došao na papinsku vlast gledan kao liberal. Osoba koja je uvelike oblikovala crkvenu povijest brojnim radnjama poput bule *Ineffabilis Deus*, odnosno Marijino bezgrješno začeće. Nadalje, *Syllabus errorum*- „osudio je kako filozofske sisteme, kao racionalizam i panteizma, tako i društvena shvaćanja, kao komunizam, zablude u kršćanskom moralu, napose u braku ali prije svega ona koja se odnose na Crkvu i njezin odnos prema državi“.²⁴ Ono što svakako obilježava njegov pontifikat je I. Vatikanski koncil, na kojem se vodila enormna polemika i gdje je Strossmayer odigrao veliku ulogu, ali ipak odluka o Papinoj nepogrešivosti stavljena je na stranu Pia IX.

3.3. Crkveni sabori

Donošenje ogromnih crkveno-povijesnih odluka vezani su za crkvene sabore. U crkvene sabore pripadaju sveopći Sabor - „najviša vlast nad cijelom Crkvom“²⁵, provincijski sabori biskupa neke provincije te plenarni sabori-zauzimaju obim više crkvenih provincija. Kako I. Vatikanski sabor spada u sveopće Sabore, prikazat ćemo tko na njima ima pravo sudjelovanja. Sveopće crkvene sabore saziva papa, a u saboru su zastupljeni zborovi biskupa i određeni nosioci crkvenih titula. Na takvim saborima glave teme zadiru u kršćanski svijet i crkvenu disciplinu, a papa je taj koji to sve na kraju treba odobriti. Sudionici kojima je omogućeno sudjelovanje prema crkvenim položajima jesu: kardinali, patrijarsi, nadbiskupi, biskupi, generalni opati, opati-primasi, najviši predstavnici izuzetnih redova te opati i primati s područjem jursidkicije.²⁶ Djelovanje u Saboru vezano je za pojedinačnu osobu, tako da ta osoba, uz suglasnost vodstva sabora može predložiti stvari za Sabor. Moguće je crkvene sabore pratiti još od drugog stoljeća, ali tada su se oni nazivali sinodi. Temelji koji su dani za crkvene sabore vezani su za Istočnu i Zapadnu Crkvu, odnosno zajedničkih osam ekumenskih koncila. Može se tu nadodati da je uloga pape s ovakvim koncilima rasla. Crkveni problemi na Istoku donosili su nestabilnosti, posebice različita vjerovanja, pa se stabilnost tražila u

²³ S. Bertoša, str. 332.-333.

²⁴ H. Jedin, *Crkveni sabori*, Zagreb, 1997., str. 133

²⁵ H. Jedin, str. 5.

²⁶ H. Jedin, str. 5

Rimu, odnosno u ulozi pape koji je preuzeo i rimsko-carski naziv „graditelj mostova, vrhovnog poganskog svećenika-*Pontifexa maximusa*“.²⁷

3.4. Održavanje I. Vatikanskog koncila

Svrha sazivanja svih sabora je učvršćenje vjere među kršćanskom braćom kako bi se donio mir u Crkvi i životu. Prošlo je preko 300. godina od zadnjeg Sabora u Tridentu, Crkva se nalazila u velikoj krizi, javljaju se nova znanstvena područja koja osporavaju Bibliju, poput Darwinove teorije evolucije. Papinska država nalazi se u velikoj opasnosti od talijanskih pretenzija na sami Rim. Tako papa Pio IX. bulom *Aeterni Patris* 29. lipnja 1868., najavio da će 8. prosinca (datum Marijinog bezgrješnog začeća) 1869. održati sveopći sabor u crkvi Sv. Petra. Papa smatra da je koncil nužan: kako bi se odgojila kršćanska mladež, manjak stare vjernosti, navodi dodatno obrazovanje svećenika, da se protjera zlo iz crkve i građanskog društva. Poziv na sudjelovanje dobili su „svi biskupi, predsjednici redovničkih kongregacija, generalni poglavari redova“.²⁸ Poziv su dobili i predstavnici orijentalnih Crkava, ali taj poziv carigradski patrijarh odbio, uz tvrdnju da neće biti poštovanja i ravnopravnosti. Osim navedenih, poziv su dobili i svi protestanti, gdje je papa predlagao vraćanje u jedno stado. Protestanti su to glatko odbili. Za sabor su pripremljeni nacrti o kojima će se raspravljati, brojni teolozi i kanonisti pripremali su te nacрте dvije godine. Bilo je šest nacрта: “1. o nauku katoličke crkve proti raznim zabludama iz racionalizma poteklim; 2. o crkvi Isusovoj; 3. o biskupima; 4. o ispražnjennoj stolici biskupskoj; 5. o životu i disciplini svećenika; 6. o malom katekizmu“.²⁹ Javnim sjednicama predsjedao je papa, bilo ih je četiri, a u generalnim kongregacijama, papu je mijenjalo predsjedništvo od pet kardinala. Priprema za ovaj sabora bila je daleko opsežnija, nego bilo koji sabor do sada, a treba istaknuti da se prvi puta javljaju štampa i telegraf koji informiraju cjelokupnu javnost.

Svečano otvaranje dogodilo se 8. prosinca 1869. u 8:00, u bazilici Sv. Petra u Rimu, gdje se okupilo preko 700 katoličkih biskupa s pet kontinenata. Održana je misa na latinskom jeziku, a nakon toga svi su se poklonili papi. Među prvima došao je biskup Josip Juraj Strossmayer, a uz njega došli su svi hrvatski biskupi. Već je u početnim kongregacijama došlo do problema, bilo je mnogo biskupa koji su željeli govoriti pa je sam proces tekao

²⁷ S. Etches, *Pregled povijesti crkve*, Krapina, 2008., str. 85.

²⁸ H. Jedin, str. 136.

²⁹ M. Cepelić-M. Pavić, str. 284.-285.

veoma sporo. Trebalo je napraviti još manje skupštine od 100 do 120 članova, gdje bi crkveni oci mogli pričati na jeziku svoje dijeceze. Kada bi to raspravili, potom bi 20-ak najuspješnijih latinskih govornika trebalo predstaviti njihovu predstavku.

Na trećoj kongregaciji, pitanje papine nepogrešivosti postaje dijelom aktivno. Pojavljuju se vođe koje predlažu ideju nepogrešivosti, a sami predstavnici nazivaju se infalibilisti. Najznačajniji predstavnik je kardinal Manning, koji je sastavio listu bez ijednog protivnika takvoj ideji. Kada su to uvidjeli biskupi poput Dupanloupa, Schwarzenbergera, Melhersa, stiže munjevita reakcija, gdje su oni napravili protulistu. Kako je većina bila na strani infalibilista (380 za, protiv 140), oni su odlučili predati molbu papi. Manjina (antiinfalibilisti) je osjetila nepravdu na svojoj koži, osjećali su se neslobodno. Iako je na koncilu sve trebalo biti tajno, informacije su curile u javnost. Dolazilo je i do interesa pojedinih državnih političara poput Gladstonea, ali na kraju nije bilo miješanja vanjske politike. Dogma o papinoj nepogrešivosti predstavljala je mogući ponovni rascjep unutar Crkve. Aktualna tema nepogrešivosti trebala je biti zakazana za svibanj, a pitanja koja su se pojavila: izbor odnosno postavljanje pape, koliko dugo će papa imati primat, koliki doseg. U prva dva pitanja, nije bilo nikakvih problema, ali doseg njegovog primata našao se u polemici. Ipak ona je na kraju definirana da je papa nasljednik Sv. Petra te da je preko njegove osobe prenesena da vodi Crkvu kao glavni pastir i da posjeduje najveću crkvenu moć. Po pitanju odnosa pape prema biskupima, definirao je da ne ukida redovnu i neposrednubiskupovu upravu nad dijecezom. Ovo definicija primata predstavlja najvažniju točku koja je izglasana na Vatikanskom koncilu.³⁰

Jedan od glavnih vođa antiinfalibilista, bečki nadbiskup Raucher htio je da se odgodi zasjedanje o nepogrešivosti pape. Komisija je to odbila, a papa je žurio da se to pitanje stavi na dnevni red. Kako je pitanje delikatno, 13. srpnja kada je stavljeno na glasanje, taj dan se gleda kao najkritičniji dan sabora. Glasanje je izgledalo: 451 za, 88 protiv i 62 uvjetovanim za.³¹ Definicija nepogrešivosti govori kada papa djeluje *ex cathedra*, kao pastir koji želi povesti svoje stado i izbaviti ga od bilo kakvih problema po pitanju vjere i morala, tada papa uživa potporu nepogrešivosti te ne mora imati pristanak Crkve.

Kraj I. Vatikanskog koncila okončan je iz političkih razloga. U Rimu su bile francuske snage koje su osiguravale papu, ali 1870. izbija rat između Francuske i Prusije. Zbog toga Napoleon III. povlači svoju vojsku iz Rima, a talijanski general Raffaele Cadorna

³⁰ H. Jedin, str. 150.-151.

³¹ H. Jedin, str. 154.

dolazi pred Rim 20. rujna 1870. Papa Pio IX. nije htio da dođe do masovnog pokolja te odlučuje se zatvoriti u vatikansku palaču.³²

3.5. Protivnici papine nepogrešivosti

Kao jedan od najgorljivijih osoba protiv papine nepogrešivosti ističe se njemački intelektualac i svećenik Johan Joseph Ignaz von Döllinger. On smatra da je papa iskoristio Crkvu za povećanje svoje moći. Nije htio odustati od osude proglašenja dogme o papinoj nepogrešivosti te je zbog toga ekskomuniciran. Zbog toga dolazi do osnivanja Stare katoličke crkve, koja svoje područje djelovanja ima na mjestu njemačkog govornog područja te danas imaju oko 350 tisuća članova.³³ Uz Döllingera treba istaknuti još nekoliko protivnika koji su u manjoj mjeri dali osudu dogmi poput pariškog nadbiskupa Darboya i Mareta. Dva su još izražena protivnika o papinoj nepogrešivosti, a to su biskup Orléansa Félix Antoine Philibert Dupanloup te bečki nadbiskup Othmar Rauscher. Od hrvatskih predstavnika na I. Vatikanskom koncilu, najveću ulogu odigrao je biskup Josip Juraj Strossmayer.

3.6. Govori Josipa Juraja Strossmayera na I. Vatikanskom koncilu

3.6.1. Prvi govor

Biskup dolazi prvo u Beč u studenom, a zatim se upućuje prema Rimu, gdje je došao 8. studenog 1869. Smjestio se u kući kongregacije sv. Jeronima kod dobrog prijatelja kanonika Nikole Voršaka. Bio je među prvima koji su stigli u Rim, točnije 117. član.³⁴ Velikiteolog nastupao je u Rimu odlučno i bez ikakvog suzdržavanja, a ističu se njegovi dojmljivi govori s kojima je ušao u anale. Prvi govor biskup je imao 30. prosinca 1869., a tema rasprave bila je nacrt dogmatske ustanove o katoličkom učenju. Strossmayer se javio za raspravu i bio je to jutro drugi po redu, prije njega govorio je rumunjski nadbiskup Ivan Vanska. Strossmayera smeta naziv o kojem raspravljaju, ističe kako je potrebno jedinstvo biskupa te suglasnost vrhovnog poglavara. Kao uzor stavlja Tridentski sabor, a primjere navodi i u ostalim saborima. Naglašava kako su pape sudjelovali prije aktivnije u saborima, a sada papa predsjedava onim sjednicama gdje je već gotov posao. Po pitanju nacrta dogmatske ustanove Strossmayer navodi: "Naprotiv, ako se napiše samo nekoliko stranica i dođe ususret pravim potrebama naroda i Crkve, tada će zbilja ovaj sabor postići vječno ime i zaslužiti

³² S. Bertoša, str. 406.

³³ S. Etches, str. 313.

³⁴ M. Cepelić-M. Pavić, str. 284.

čestitanje naroda, što ja od svega srca želim“.³⁵ Osim ovoga, navodi kako u nacrtu stoje riječi kojima nije mjesto u tom nacrtu: antikrist, sramota, šteta, odvratnost, kuga, rak-rana. Smatra kako će ovim žestokim riječima zapravo doći do odbojnosti ljudi prema Crkvi. Poslije biskupova govora koji bijaše graciozan i elegantan, „biskup orleanski Dupanlopu naziva ga prvim govornikom općeg sabora“.³⁶ Osim Dupanlopua, kasnije su mu dolazili različiti francuski i američki biskupi, da čestitaju biskupu osobno u njegov stan.

3.6.2. Drugi govor

Strossmayerov drugi govor održan je 24. siječnja ujutro, a tema za koju se prijavio govoriti rasprava o nacrtu za crkvenu disciplinu. Ne slaže se s nacrtima koji se odnose na crkvenu disciplinu, govoreći kako ima mnogo stvari koji su napisane za biskupske dužnosti nebitne, također ne sadržavaju stvari koje su vrlo bitne za biskupovu dužnost. Smeta ga činjenica da biskupi i generalni vikari ne bi trebali vršiti funkciju ispovijedi naroda i svećenika. Navodi primjer iz Francuske, gdje je sv. Franjo Aleški sav svoj život posvetio tom činu najsvetije dužnosti. U nacrtu o crkvenoj disciplini nalazi se da biskupi moraju služiti mise, to je Strossmayera pogodilo. Smatra da su to biskupi redovno i radili te da su molili za svoju zajednicu, a ako se ovo proglasi na crkvenom saboru, narod će misliti da biskup nije molio i pridonosio svojoj zajednici. Po pitanju zbora kardinala, navodi uzor u Tridentskom saboru, kako bi trebali to biti predstavnici svih naroda. Time će se stvoriti kompaktna veza između naroda i sv. Stolice. Jedna od glavnih stvari na kojima se raspravljalo o crkvenoj disciplini je mjesto upražnjene biskupove stolice. Strossmayer smatra da to pravo vladarima treba oduzeti, jer kako kaže vladari su postali podložni svojim ministrima i zakonima. Ističe da su i svećenici samo ljudi, nažalost da postoje i takvi koji gledaju samo korist svoju. Zato Strossmayer vidi rješenje u pokrajinskim sinodama koje bi se trebale češće organizirati radi boljitka povezanosti Crkve i naroda. Pokazujući ponovno primjer Tridentskog sabora, kako bi u pokrajinskim sinodama došlo do imenovanja biskupa uz potvrdu vladara.³⁷ Poslije dvosatnog govora na latinskom jeziku, Strossmayer je stekao još više poklonika. Mnogi biskupi govoraše da se ovakva elegancija na latinskom jeziku nije vidjela vjekovima. Mnogi biskupi ga hvališe, kardinal di Pietra govor naziva *rara venustas* (rijetka ljepota), jedan od španjolskih prelata govori kako je poslije takvog govora ne treba ništa govoriti.³⁸

³⁵ M. Srakić, *Josip Juraj Strossmayer-Sve za vjeru i domovinu*, IV. svezak, Đakovo, 2015., str. 268.

³⁶ M. Cepelić-M. Pavić, str. 287

³⁷ M. Srakić, str. 271.-279.

³⁸ M. Cepelić-M. Pavić, str. 289.

3.6.3. Treći govor

Treći govor biskupa Strossmayera vezan je za raspravu o životu i čestitosti klera. Vrijeme govora bilo je 7. veljače 1870. ujutro, kao 32. zastupnik koji je o tome razglabao. Nije zadovoljan što se tema vrti oko života i čestitosti klera, jer smatra da se prvo treba raspraviti o svećeništvu i svećeničkom staležu. Kako je svaki biskup branio svoja biskupska prava, tako sada treba stati u obranu i položaju svećeničkog reda. Navodi kako njih gleda kao svoju braću koja imaju svoja prava te su s biskupima predvodnici odgoja kršćanskog puka. Na toj sjednici govorio je i biskup Del Valle (Peru), koji navodi prema podacima francuskog pisca i svećenika Migne da se u Francuskoj nalazi preko 800 svećenika koji rade različite ulične poslove te je većina njih kažnjena radi nečistoće. Strossmayera je to zasmatalo, te je odlučno stao u obranu francuskog klera pozivajući se na živote mnogih svetaca u Francuskoj. Smatra kako je poslije Rima, ona uzor kao majka. Kako bi obranio francusko svećenstvo, ističe da je među 12 apostola bilo velikih grešnika, kako onda neće biti u ogromnom francuskom svećenstvu. Isto tako kaže da svećenici koji jesu zgriješili neki teži zločin, da trebaju odgovarati za svoje postupke. Nakon ove teme okreće se svećenicima kao zaštitnicima vjere. Smatra da su oni stupovi vjere, da moraju biti obrazovani i poznavati teologiju i znanost. Trebaju služiti kao primjer kako se živi u današnjem svijetu premasvetom pismu te će time pokazati svoju snagu. Jedan od najvećih neprijatelja su mediji, koji blate Crkvu i smanjuju joj ugled, a svećenici su tu prvi koji brane Crkvu. Stoga vraćajući se na život i čestitost klera, Strossmayer navodi kako njihova dužnost svedena je na crkveno, odnosno duhovno djelovanje. Ako dođe do drugih stvari, za koje je vezan kler, oni neće moći izvršiti primarni cilj, već će biti zaokupljeni drugim stvarima. Takve stvari predstavljaju materijalno, a samim time doći će do smanjenja uloge klera.³⁹

3.6.4. Četvrti govor

Četvrti govor Strossmayera održan je 22. ožujka, a vezan je za temu o katoličkoj vjeri. Ovaj govor ostao je upisan u anale I. Vatikanskog koncila kao jedan od govora s najviše upadica i negodovanja nad nekim govornikom. Ono što je zasmatalo biskupa je to da se nacrt o katoličkoj vjeri ne može preimenovati, niti prekrojiti stil i sadržaj, stoga on navodi kako biskupi imaju pravo prema primjeru Tridentskog sabora utjecati na to. Druga stvar na koju se biskup osvrnuo je protestantizam. U nacrtu se nalazilo da od protestantizma dolazi svo zlo i

³⁹ M. Srakić, str. 289.-294.

zablude kojima se slabi Katolička crkva. Ono što je biskup naglasio, da se slaže da doista mnogo hereza potječe od toga vremena, ali da se sva zla ne odnose na protestantizam. Smatra kako je prije toga bilo u humanizmu i klasicizmu polovinom 15. stoljeća.⁴⁰ Osim protestantizma, navodi da je i iz katoličkog svijeta došlo zlo. To navodi po primjeru enciklopedista i Voltairea, gdje je proliveno mnoštvo krvi te gdje su srušeni temelji ljudskog društva. Kako sve ne bi ostalo na novijem dobu, skreće na 4. stoljeće i Nicejski sabor, gdje su osuđivani materijalizam i ostale zablude. Dakle iz protestantizma zaista jesu protekle zablude, ali tvrdeći da sve polazi od njih nema smisla. U svim tim argumentima koje je biskup nabrojao, predsjednik kardinal Capalti ga je opominjao da se drži nacrta i da se ne udaljava od teme. U saboru su nastojali na sve načine prekinuti govor Strossmayera, tako što bi dobacivali različite pogrdne nazive poput Lucifer, drugi Luther. Sami Strossmayer je na kraju odstupio s govornice, a sjednica nastavljena sutra ujutro.⁴¹ Francuske novine *La Concorde* donose biskupov govor čitavoj javnosti 8. travnja.

3.6.5. Peti govor

Peti govor biskupa Josipa Juraja Strossmayera predstavlja zadnji njegov govor na I. Vatikanskom koncilu. Biskup je stupio na mjesto govornice ujutro 2. lipnja 1870. Tema za raspravu bila je o nacrtu prve konstitucije o Kristovoj Crkvi. Ono što obilježava Strossmayerov nastup je najdulji govor koji je imao na saboru te da nije bilo prekidanja tijekom prezentacije. Ono što je Strossmayer naglasio u svom govoru pogodilo je većinu u saboru, iako su to otprije znali. To je da neće prihvatiti, odnosno potpisati za papinu nepogrešivost. Smatra da su biskupi važni gotovo kao i papa, da svoj utjecaj i molitvu usmjeruju ne samo na svoje područje, već na područje čitave Crkve. Apsolutna moć pape koja bi se dobila papinom nepogrešivosti ugrozila bi opće crkvene sabore. Na njima biskupibi bili poput pijuna koji ne mogu napraviti više od jednog koraka. To bi nanijelo slobodi sabora veliki udarac. Biskup navodi svoj razlog protivljenju nepogrešivosti, smatra kako je podrijetlo papine vlasti dobiveno od Boga, tako je i biskupska.⁴² Uvidjevši kako su manjina i kako nemaju slobodu koja bi trebala biti zajamčena na crkvenim saborima, Strossmayer 17. srpnja 1870. napušta Rim i 27. srpnja dolazi u Đakovo gdje je dočekan s oduševljenjem.

⁴⁰ M. Cepelić-M. Pavić, str. 291.

⁴¹ M. Srakić, str. 299.-305.

⁴² M. Srakić, str. 309-312.

Biskup se nije previše doticao Vatikanskog koncila, ali radi boljih odnosa prema papi Piu IX. odaje počast hodočašća u Rim. Tek je pohvalio Vatikanski koncil kada je na sv. Stolici bio papa Lav XIII.

3.7. Osvrt na II. Vatikanski koncil

II. Vatikanski koncil vrijeme svoje radnje stavlja u drugu polovicu 20. stoljeća, točnije od 1962.-1965. Papa Ivan XXIII. otvorio je koncil no zbog smrti 3. lipnja 1963., koncil je nastavio Pavao VI. Neke od najvažnijih odluka: mise se mogu služiti na narodnom jeziku, laici dobivaju veću ulogu u Crkvi, treba doći do ponovnog ujedinjenja u Katoličkoj crkvi.⁴³

„Jedna od ideja bila je suodgovornost koja se protezala na cijelu kršćansku zajednicu. Tako je biskup bio suodgovoran s papom za vodstvo čitave Crkve, svećenici su bili suodgovorni s biskupima u vođenju biskupije, a svi vjernici su suodgovorni za župu, biskupiju i Crkvu uopće. Ovu teoriju suodgovornosti prihvaćao je i mons. Karol Wojtyła, kasniji papa Ivan Pavao II.“⁴⁴

⁴³ S. Etches, str. 316.

⁴⁴ T. Popec, 2012., *Što je Drugi vatikanski sabor?*

4. ZAKLJUČAK

Josip Juraj Strossmayer osoba koja je obilježila epohu hrvatske povijesti 19. stoljeća. Jedan strastveni čovjek koji je svoja zanimanja širio izvan svog matičnog crkvenog područja, proširio je krug svog djelovanja na politiku i kulturu. Na crkvenom području djelovanja, digao se iz običnog svećeničkog reda preko dvorskog kapelana do funkcije srijemsko- bosanskog biskupa sa sjedištem u Đakovu. Koliko je bio renomiran, govori i ta činjenica daje samo s 35 godina postao biskup. Svoju biskupsku funkciju obnašao je do 1905., točnije do svoje smrti. Kao dobri pastir svoga stada, potpomagao je sve dijelove hrvatskih zemalja i ostavio svoj pečat kao niti jedan do sada đakovački biskup. Na religijskom planu, kao teolog isvećenik, stječe ugled svjetskog učenog čovjeka koji je zapravo ispred svog vremena. Najbolji dokaz koji to potvrđuje je I. Vatikanski koncil, gdje je bio dio manjine koja se protivila nepogrešivosti pape. Zapazio je važnost biskupa i svećenika kojima se nije davala prevelika važnost na I. Vatikanskom koncilu, ali zato su dijelom njegove ideje ostvarene na II. Vatikanskom koncilu. Ono što je svakako krasilo Strossmayera na zasjedanjima, koja su se vodila na koncilu, jesu njegovi govori. Elegancija latinskog jezika, davno nije viđena, stogaga i nazivaju prvim govornikom I. Vatikanskog koncila. Erudicija i direktnost daju njegovu liku obilježja posebnog čovjeka. Uostalom njegovo geslo „Sve za vjeru i domovinu“ pokazuje čistoću koju je biskup posjedovao. Domovini je dao mnogo toga, a gradu Đakovu ostavio je katedralu Svetog Petra, koja Đakovu daje kulturni sadržaj. Ono što svakako treba u kulturnom pogledu izdvojiti da je izabran za pokrovitelja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, današnja HAZU. Smatrao je kako se obrazovanjem diže svijest o naciji. Koliko je bio od važnosti za hrvatske zemlje govori i činjenica da ga danas nazivaju ocem suvremenog školstva i kulture. Osim crkvenog te kulturnog života, Strossmayer svoj znak ostavlja i u političkom. Shvaćao je problem ugnjetavanja hrvatskog naroda te se borio za prava Hrvata. Od svojih političkih uspjeha treba izdvojiti titulu koju je nosio kao veliki župan Virovitičke županije. Osim navedenog, sudjelovao je na Saboru 1861. kao jedan od najvažnijih ljudi Narodne stranke. Njegovo polagano odvajanje od politike počinje revizijom Hrvatsko- ugarske nagodbe 1873.

Svestrani teolog, političar i biskup utkao je put hrvatskom narodu kao pravi dobri pastir koji brine o svom stadu. Kao pokrovitelj i graditelj ostavio je iza sebe pregršt objekata i institucija, čije je i današnje djelovanje od neprocjenjive važnosti. Svojom pojavom donosio

je radost u lica „malih“ ljudi. Vizionar koji je stekao poštovanje svojim djelima i iskrenošću, a svjetski glas dale su mu brojne novine na I. Vatikanskom koncilu.

5. SAŽETAK

Ovaj rad donosi djelovanje Josipa Juraja Strossmayera kroz politiku, kulturu i vjeru. Kao politički predstavnik sudjeluje u važnom Velikom Saboru 1861. kao pripadnik Narodne stranke. Zalaže se za prava hrvatskih zemalja te ih vidi kao ujedinjene. Osim toga, želi da hrvatski narod ima jednaka prava kao što ih imaju Austrijanci te Mađžari. Politiku počinje polako napuštati poslije revizije Hrvatsko-ugarske nagodbe 1873. Nezadovoljan tom nagodbom, ali i političarima zastupljenih na toj nagodbi, osjeća prazninu koja ga dovodi do odstupanja s političke scene. Utjecaj Strossmayera u kulturi predstavlja jednu stepenicu više. On kao pokrovitelj i mecena djeluje u hrvatskim zemljama kroz drugu polovinu 19. stoljeća. Naziva ga se ocem suvremenog školstva i kulture, a kao najbolji primjer kulturnog rada izdvaja se Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, današnji HAZU. Izabran je za pokrovitelja te institucije, čije je djelovanje danas nastavila Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Naziva ga se i graditeljem, a na njegov poticaj gradi se katedrala Svetog Petra u Đakovu. Katedrala impozantne veličine i izgleda koja predstavlja grad Đakovo. U crkvenom pogledu, Strossmayer ostavlja duboki trag na I. Vatikanskom koncilu. Kao jedan od protivnika papine nepogrešivosti (protiv Pia IX.) , sa svojih pet govora, ostat će upisan u anale crkvene povijesti. Dobio je mnoge pohvalne nazive kao što je najbolji govornik I. Vatikanskog koncila. Predlagao je zbliženost i utjecaj biskupa te svećenika na katolički puk. Stoga ga možemo nazvati čovjekom ispred svoga vremena, jer je to jedna od odluka II. Vatikanskog koncila.

Ključne riječi: Josip Juraj Strossmayer, biskup, političar, teolog, I. Vatikanski koncil, Pio IX., vjera, Crkva, hrvatske zemlje

6. SUMMARY

Josip Juraj Strossmayer and I Vatican Council

The topic of this work is Josip Juraj Strossmayer and his influence in politics, culture and religion. As a political representative, he participated in the important Grand Parliament in 1861, as a member of the People's Party. He demands for the rights of Croatian countries and sees them as united. Strossmayer also wants the Croatian people to have the same rights as the Austrians and Hungarians. After the revision of the Croatian-Hungarian settlement in 1873, he slowly begins to leave politics. Unhappy with that settlement, but also with the politicians represented in that settlement, he feels the emptiness that leads him to deviations from the political scene. The influence of Strossmayer in culture represents one higher level. As a benefactor in Croatian countries, he works through the second half of the 19 century. It is called the father of contemporary education and culture, and the best example of cultural work is the Yugoslav Academy of Sciences and Arts, today's HAZU. He was elected as the sponsor of this institution, whose work has now been continued by the Croatian Academy of Sciences and Arts. Also, he is referred as the builder, so he decided to build Saint Peter's cathedral. The cathedral with its height and appearance represents the city of Đakovo. In religious subjects, Strossmayer had big influence on I Vatican Council. As one of the opponents of Pope's infallibility (against Pio IX), with his five speeches, he will remain in the annales of church history. He has received much praise, such as the best speaker of the I Vatican Council. He suggested the influence of bishops and priests on the Catholic people. Therefore, we can call him as a man who is ahead of his time, because it was one of the decisions II Vatican Council.

Keywords: Josip Juraj Strossmayer, bishop, politician, theologian, I Vatican Council, Pius IX, religion, Church, Croatian lands

7. LITERATURA

S. Bertoša, 2004., *Svjetska povijest modernoga doba, XVI-XIX. stoljeće; s posebnim osvrtom na Apeninski poluotok*, Zagreb, 2004.

M. Bratanić-A. Pandurić, 2016., *Prvi vatikanski koncil u zagrebačkom tisku*, Zadar, 2016.

M. Cepelić-M. Pavić, 1994., *Josip Juraj Strossmayer biskup bosansko-djakovački i sriemski god. 1850.-1900.*, Đakovo, 1994.

T. Cipek-S. Matković, 2006., *Programatski dokumenti hrvatskih političkih stranaka i skupina 1842.-1914.*, Zagreb, 2006.

T. Crnjak, *Biskup Josip Juraj Strossmayer i njegovi suvremenici u okolnostima Prvoga vatikanskoga sabora*, <https://www.vjeraidjela.com/biskup-josip-juraj-strossmayer-i-njegovi-suvremenici-u-okolnostima-prvoga-vatikanskoga-sabora/> (pogledano 20. 9. 2018.)

S. Etches, 2008., *Pregled povijesti crkve*, Krapina, 2008.

V. Koščak, 1990., *Josip Juraj Strossmayer-političar i mecena*, Osijek, 1990.

H. Jedin, 1997., *Crkveni sabori*, Zagreb, 1997.

T. Popec, 2012., *Što je Drugi vatikanski sabor?*, <http://laudato.hr/Godina-vjere/Godina-vjere/Sto-je-Drugi-vatikanski-sabor-.aspx> (pogledano 19. 9. 2018.)

B. Popovčak, 2014., *Strossmayer graditelj*, *Zbornik 9., 10. i 11. Strossmayerovih dana*, pripremili M. Srakić, B. Popovčak, N. Ikić, D. Damjanović Barišić, S. Platz, B. Bijelić, Đakovo, 2014., str. 57.-70.

M. Srakić, 2014., *150. obljetnica HAZU*, *Zbornik 9., 10. i 11. Strossmayerovih dana*, pripremili M. Srakić, B. Popovčak, N. Ikić, D. Damjanović Barišić, S. Platz, B. Bijelić, Đakovo, 2014., str. 9.-15.

M. Srakić, 2015., *Sve za vjeru i domovinu-Josip Juraj Strossmayer*, IV. svezak, Đakovo, 2015.

F. Šišić, 2004., *Povijest Hrvata*, drugi dio, Split, 2004.

A. Šuljak, *Josip Juraj Strossmayer -Život i djelo*, *Zbornik 6. Strossmayerovih dana*, pripremili N. Stančić, A. Šuljak, J. Turkalj, M. Ljubičić, Đ. Vandura, Đakovo, 2008., str. 47.-69.

S. Vukovac, 2007., *Josip Juraj Strossmayer-veliki župan i zastupnik u Hrvatskom saboru*, Osijek, 2007., str. 125.-156.